ОПОВІДАННЯ

З англійської переклала Василина ОМЕЛЯНЧУК

Я бачив її весною на кінних перегонах у Кампіно: в перерві між третім та четвертим забігами вона сиділа з графом де Капра, тим, що з вусиками, і пила кампарі на тлі далеких гір, над якими збиралися купчасті хмари. Удома такі хмари віщували б під вечір неминучу грозу з громом, блискавками і повваленими деревами, а тут на них навіть уваги не звертали. Згодом бачив її у Теннергофі поблизу Кітцбюхеля. Там француз співав пісні американських ковбоїв, а серед слухачів була королева Нідерландів. Я ніколи не зустрічав її в горах, гадаю, вона й на лижах не каталася, а просто їздила туди, подібно багатьом іншим, заради товариства і пануючої там атмосфери живодайної суєти. Наступного разу я завважив її у Лідо, на цьому фешенебельному курорті поблизу Венеції, потім і у самій Венеції: десь опівдні я наймав гондолу до вокзалу, а вона сиділа на терасі готелю Грітті й пила каву. Я бачив її в Ерлі, в Тіролі, під час містерій,— ні, не на самій виставі, вона просто сиділа у сільському трактирі, куди забігають перекусити в антракті. Бачив її і в Римі, на П'яцца ді Сієна, коли там проходила виставка коней, і тієї ж осені в Тревізо, коли вона сідала в літак до Лондона... Як бачите, моя нестримна уява здатна завести мене далеко.

Але ж все могло бути саме так. Вона належала до тих невтомних мандрівників, яким щоночі сняться бутерброди з беконом, листком салати і кружальцем помідора. Хоча вона й виросла в невеличкому північному містечку з деревообробною промисловістю і фабрикою, де виробляли дерев'яні ложки, тобто в такому місці, де інтернаціональний контингент ріс, як на дріжджах, її мандри були викликані іншими причинами.

Батько її працював на деревообробному заводі, яким володіли Тонкіни (то була не єдина їхня власність — вони володіли цілими округами, а за їхнім розлученням пильно стежила бульварна преса).

Коли молодий Марченд Тонкій, вивчаючи бізнес, приїхав на місяць у їхнє містечко, щоб ознайомитися з родинним підприємством, він закохався в Енн. Вона була простою дівчиною, скромною, поступливою — цих рис вона не втрачала ніколи. Не минуло й року, як вони одружилися. Тонкіни, хоч і були дуже багаті, цього не афішували, тож молодята жили у невеличкому містечку, звідки Марченд щодня їздив на роботу в Нью-Йорк — він служив у родинній фірмі Тонкінів. У них була одна дитина, вони прожили шість років разом без особливих пригод.

Та на сьомому році їхнього подружнього життя, одного задушливого і вологого ранку, Марченд зібрався на ділову зустріч у Нью-Йорк. Він хотів устигнути на ранковий поїзд, аби поснідати вже в місті. Приблизно о сьомій він поцілував на прощання Енн і спустився в гараж. Вона лежала в ліжку, прислухаючись до того, як Марченд заводить машину, ту, якою зазвичай їздив на вокзал. Потім вона почула, як він відчинив вхідні двері і гукнув їй знизу, що машина ніяк не заводиться, то чи не відвезе вона його на вокзал у "бьюїку"? Одягатися було ніколи, тож Енн, накинувши жакет поверх нічної сорочки, сіла за кермо і повезла чоловіка на вокзал. Зверху, до пояса, вона мала досить пристойний вигляд, але там, де закінчувався жакет, її тіло облягала лише прозора тканина сорочки. Виходячи з машини, Марченд знову поцілував Енн, попросив пристойно одягнутися, і вона поїхала додому. Аж раптом на перехресті Ейлуайвз-лейн та Хілл-стріт у неї закінчилося пальне.

Машина зупинилася саме перед будинком Берденів. Енн була упевнена, що у них вона роздобуде трохи бензину або принаймні позичить пальто. Вона тиснула й тиснула на клаксон, аж поки не згадала, що Бердени відпочивають у Нассау. Єдине, що їй залишалося, — це сидіти в машині, практично роздягненій, і сподіватися на допомогу

Джон Чівер (1912 — 1982) — відомий американський письменник. Автор багатьох романів. Найвідоміші з них "Вопшотська хроніка" (1957), "Скандал у Вопшоті" (1963), "Булліт-парк" (1969). Знаний і як майстер новели. За збірку оповідань, що вийшла 1978 р., був удостоєний Пулішерівської премії.

Оповідання "Жінка без батьківщини" було опубліковано 1959 р.

Перекладено за виданням: John Cheever. Selected Short Stories. Progress Publishers. Moscow, 1980.

© Василина Омелянчук, 2000, переклад.

якоїсь доброї душі. Спочатку повз неї проїхала Мері Пім. І хоча Енн махала їй рукою, та, здавалося, не помітила її. Потім Джулія Від проминула її на шаленій швидкості, везучи Френсіса на вокзал. Однак вона так поспішала, що взагалі нічого не бачила. Нарешті місцевий розпусник Джек Берден, якому Енн і не сигналила, і рукою не махала, ніби притягнутий магнітом під'їхав до її машини і запитав, чи не може допомогти. Підбадьорюючи себе історіями про леді Годіву та святу Агнесу, вона пересіла в його машину (а що їй залишалося робити?). А найгіршим з усього цього було те, що вона ніяк не могла остаточно прокинутися. День був сірий, паркий та гнітючий, звичний клімат всіх кошмарів. Від дороги їхній дім був прихований кущами, і коли вона вийшла з машини, подякувавши Джекові, той пішов за нею у будинок і тут же, в холі, скористався її слабкістю. Тієї ж самої миті Марченд повернувся додому: забув портфель.

Марченд тоді покинув будинок, і Енн більше ніколи його не бачила. Через днів він помер від серцевого нападу в одному з готелів Нью-Йорка. Його батьки ж порушили в суді справу, вимагаючи, аби Енн позбавили материнських прав. І суду Енн зробила помилку, відстоюючи свою невинність. У своєму нещасті вона ватила надмірну вологість повітря того дня. Бульварна преса миттєво підхопила ва — "То не я, то

волога" — і вони облетіли усю країну. Тоді дуже популярної пісенька "Волога Ізабелла", яка всюди переслідувала Енн:

Волога Ізабелла, Цілуватись не любила У сухий погожий день, Та як хмарка набігала, Невгамовною ставала...

Не дочекавшись кінця процесу, Енн відмовилася від своїх прав, одягла тем ляри і таємно відпливла до Генуї, осудивши себе на добровільне вигнання з кр якій непохитна суворість моралі поєднувалася з гумором найнижчого штибу.

Грошей, правда, вона мала достатньо, тож її страждання були лише морал але її осоромили, залишивши гіркі спогади. Все, що Енн знала досі про життя, і нувало її в тому, що вона мала право на прощення, однак не отримала його, і; на країна, здавалося, винесла їй несправедливий і жорстокий вирок. її зробили Б у всіх гріхах; її прикували до ганебного стовпа, а вона ж була чиста душею! < обурювало найбільше. Свою еміграцію вона пояснювала не політичними, а мо ми причинами. І подобу європейської жінки вона прийняла на знак протест) кривди, якої зазнала на батьківщині. Спершу вона об'їздила всю Європу, потім купила віллу у Тавола-Кальда, у передмісті Венеції, і жила там півроку. Вона не тільки навчилася говорити по-італійськи, а й перейняла усі характерні звуки і жести, якими італійці зазвичай супроводжують свою мову. В кріслі у дантиста вона вигукувала "ай!" замість "ой!", а шершня відганяла від фужера з вином дуже характерним витонченим італійським жестом. Вона по-власницьки ставилася до свого становища: експатріація стала її власністю, вона її вистраждала, й італійська мова в устах інших іноземців дратувала її.

Вілла її була прегарна, в дубовому гаю співали солов'ї, у саду били фонтани. її волосся переливалося тим особливим бронзовим відтінком, який був модним у Римі того року, вона стояла на сходах будинку і зверталася до своїх гостей чудовою італійською мовою : "Ласкаво прошу! Дуже приємно!" Однак її іміджу постійно чогось бракувало. Вона скидалася на репродукцію, на якій при збільшенні можна знайти

невеликі недоліки, а це свідчило про брак якості. Одне слово, вона ще не стала італійкою, хоча вже не відчувала себе американкою.

Енн багато часу проводила з людьми, що, як і вона, називали себе жертвами задушливого та гнітючого морального клімату на батьківщині. їхні серця належали дорогам, вони віддалялися від рідної землі. Вона ж розплачувалася за такий рухливий спосіб життя самотністю. Друзі, з якими вона планувала зустрітися у Вісбадені, раптом поїхали звідти невідомо куди і не залишили адреси. Шукаєш їх у Гейдельберзі чи Мюнхені і не знаходиш. Весільні запрошення та газетні прогнози погоди ("Сніг товстим шаром вкрив північно-східну частину Сполучених Штатів") викликали у неї неймовірну тугу за батьківщиною. Енн продовжувала, і досить успішно, вдосконалювати себе як європейку. Вона була хворобливо чутлива до найменшої критики і ображалася, коли її вважали за туристку.

Якось паркого вересневого дня, по закінченні "сезону" у Венеції, вона сіла у потяг і поїхала до Рима. Місто вже спало і єдиною ознакою життя були невтомні туристичні автобуси, які здавалися такою ж невід'ємною частиною міського господарства, як електричні кабелі чи каналізація. Енн віддала багажну квитанцію носієві і описала свої валізи. Проте, незважаючи на її вільну італійську мову, носій дивився ніби крізь неї і щось мимрив про американців — в тому сенсі, що їх нині всюди так багато. Енн розсердилася і накинулася на бідолаху:

— Я не американка.

— Вибачте, синьйоро. Хто ж тоді ви?

— Я... Я з Греції.

І, вражена своєю безглуздою і трагічною брехнею, подумки вигукнула: що я наробила? Адже на її зеленому, як весняна галявина, паспорті красувалася велика державна печатка США, яка захищала її

інтереси, інтереси американки. Навіщо вона збрехала про те, що так безпосередньо стосувалося її власної особи?

Вона сіла в таксі і поїхала до готелю на Віа Венето. Там попрохала віднести валізи у номер, а сама зайшла в бар. За стойкою сидів сивий американець зі слуховим апаратом за вухом. Він був один і явно страждав од своєї самотності. Закінчилося тим, що він повернувся до її столика і дуже чемно запитав, чи не американка вона?

— Так.

— Але ж ви так чудово розмовляєте італійською.

— Я тут постійно живу.

— Стеббінз, — представився він. — Чарлі Стеббінз, Філадельфія.

— Дуже приємно,— сказала вона. — А де саме у Філадельфії?

— Ну, я, власне, у Філадельфії народився. І ось уже сорок років, як там не був. А живу я в Каліфорнії, в Шошоні. Це містечко ще називають воротами в Долину Смерті. Моя дружина з Лондона. Лондон, штат Арканзас, ха-ха. Моя дочка навчалася у школах шести різних штатів: у Каліфорнії, Вашингтоні, Неваді, Північній та Південній Дакоті, Луїзіані. Місіс Стеббінз померла минулого року, то я собі надумав трохи подивитися світу.

Здавалося, національний прапор із зорями та смугами майорів у нього над головою, створюючи довкола неї німб. Енн раптом подумала, що в Америці вже жовкне листя.

— Де ви вже встигли побувати? — запитала вона.

— Уявіть собі, я й сам не знаю! В туристичному агентстві, в Каліфорнії, для мене розробили маршрут і сказали, що я буду подорожувати з групою американців. А вийшли у відкрите море і з'ясувалося, що я подорожую один. Ніколи більше так не поїду! Іноді цілими днями не чуєш, аби хто-небудь пристойно говорив по-американськи. А часом сиджу в номері і сам з собою розмовляю, просто щоб почути рідну мову. Одного разу поїхав з Франкфурта в Мюнхен, і уявляєте — жодна душа в автобусі не говорить англійською! В автобусі до Інсбрука — те саме. В автобусі до Венеції теж ніхто й слова не говорив по-англійськи, аж поки в Кортіні не сіла група американців. Однак на готелі нічого скаржитися. Там, як правило, хтось та говорить англійською, і мені траплялися непогані готелі.

Сивий американець, який сидів на табуреті у римському підвальчику, здавалося, реабілітував в очах Енн її країну. Він аж сяяв скромністю і порядністю. Радіо в барі було настроєне на хвилю станції американських військових сил у Вероні.

— Це "Зоряний пил", — сказав американець. — Та, я думаю, ви й так упізнали. Цю пісню написав мій приятель Хоугі Кармайкл. Лише за неї він щороку отримує шість чи сім тисяч доларів. Ми з ним приятелі. Я, правда, ніколи з ним не зустрічався, ми лише листуємося. Напевно, вам здається смішним, що я маю друга, з яким ніколи не бачився, але Хоугі — справжній друг.

Останні слова прозвучали для Енн, як музика. Порядок слів, їхня, здавалося б, парадоксальність та беззмістовність, ритміка мови,— все це знову нагадало батьківщину. Енн пригадала, як колись, ще дівчинкою, ходила в гості до своєї найкращої подруги повз купи тирси біля фабрики з виробництва дерев'яних ложок. Коли вона йшла увечері, то іноді доводилося чекати на залізничному переїзді, поки пройде товарний потяг. Спочатку було чути далекий гул, схожий на завивання вітру в печері, потім — залізний гуркіт і перестук коліс. Товарні вагони буквально пролітали повз неї. А написи на них зворушували, нагадували не так про обіцянку чогось дивовижного в кінці подорожі, як про

неосяжні простори її землі; ніби самі штати — пшеничні, нафтові, вугільні, морські — пролітали повз неї, виблискуючи написами: "Південнотихоокеанська" (залізниця), "Балтимор і Огайо" (залізнична компанія), "Нікельовані" (реклама), "Нью-Йоркська центральна", "Велика Західна", "Рок-Айленд", "Санта Фе" (назви залізничних систем), "Лакаванна", "Пенсильванія", а далі — туктук-туктук і все.

— Не плачте, пані,— умовляв її Стеббінз. — Не плачте.

Все, годі! Пора додому. Тієї ж ночі вона вилетіла в Орлі, а звідти наступного вечора — до американського аеропорту Айдлуайлд. Енн тремтіла від хвилювання ще задовго до того, як побачила в ілюмінаторі землю. Вона летить додому, додому! У неї перехопило горло. Якими темними і прохолодними здаються води Атлантики після стількох років розлуки! Швидко промайнули ледь помітні острови з індіанськими назвами, ось і будинки Лонг-Айленда, ніби квадратні чарунки вафельниці,— навіть вони здалися їй прекрасними. Літак зробив коло над аеродромом і сів. Енн не терпілося одразу знайти закусочну в аеропорту і замовити бутерброд з беконом, листком салати і помідором. Міцно затиснувши в одній руці паризьку парасольку, а у другій — сієнську сумку, Енн стала чекати своєї черги на вихід з літака. Але вже на трапі, навіть не встигнувши ступити своїми римськими черевичками на рідну землю, вона почула, як механік, оглядаючи біля ангара літак, наспівує знайому пісню:

Волога Ізабелла Цілуватись не любила...

Не виходячи з аеропорту, Енн наступним же рейсом вилетіла назад в Орлі, таким чином знову приєднавшись до сотень і тисяч американців, які — то веселі, то сумні — бродять Європою, ніби народ, який не має батьківщини. Ось вони йдуть групою з тридцяти осіб однією з вулиць Інсбрука і зникають за рогом. Далі вони виходять на міст у Венеції, хвилина — і їх немає. Ось вони просять кетчуп у німецькому готелі-гастхаусі серед захмарених гір, а ось, одягнувши маски, глибоко пірнають у морські печери поблизу Порто Сан Стефано.

Осінь Енн провела в Парила. Потім бачили її в Кітцбюхелі. У Римі вона побувала на виставці коней, а у Сієні — на святі Паліо. Вона постійно в дорозі, і не було дня, щоб не марила бутербродом з беконом, листком салати і кружальцем помідора.